

Andragoogika pealisülesanne

Andragoogide Liidu liikmete näitel

Maike Levin

Tallinna Ülikooli haridusteaduste instituut

Annotatsioon

Andragoogika mõistel puudub täna üheselt selge tähendus nii Eestis kui ka välismaal. Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada andragoogika mõiste tähendus Eestis Andragoogide Liidu liikmete näitel, tehes seda läbi pealisülesande. Selleks, et tähendus oleks selgemalt arusaadav, uurisin ka liikmete tausta ning nende arusaamu nii andragoogikast kui ka koos toimetavast kogukonnast. Tulemuste saamiseks edastasin liidu liikmetele uurimisküsimustiku. Kolme alateema küsimuste tulemus näitas EALi liikmete sarnast mõtteviisi kuhu suunas on Eesti andragoogika tänaseks arenenud. Tulemusest selgub, et põhiliselt mõistetakse Eesti andragoogikat kui teadusvaldkonda, mis tegeleb täiskasvanud õppija arengu toetamisega elukestvalt. Andragoogika pealisülesanne on aga selle arengu toetamine lähtudes inimesest endast ja panustades samal ajal ka ühiskonda tagasi.

Võtmesõnad: andragoogika, pealisülesanne, kogukond, Andragoogide Liit

Sissejuhatus

Andragoogika on tõusev trend meie haridusmaastikul. Alates 2001. aastast on Tallinna Ülikoolis õpetatud andragoogika bakalaureuse- ja magistriõppe õppekavadel. Aina enam täiskasvanute koolitajaid soovib sellest valdkonnast rohkem teada saada ja kasutada oma töös andragoogilisi põhimõtteid. 2021. aastal tähistas Andragoogika õppe- ja teadusvaldkond oma 35. sünnipäeva ja äsja loodi MTÜ Eesti Andragoogide Liit. Liidul on 16 asutajaliiget, sealhulgas paljud tegevandragoogid, ja nende eesmärk on levitada andragoogilisi põhimõtteid Eestis, osaledes seega ühiskonda, elukestvat õpet ja täiskasvanuharidust edendavates protsessides (Eesti Andragoogide Liit, n.d.-a).

Siiski ei mõista me andragoogika tähendust tänasel päeval kõik ühtemoodi. Andragoogika dotsent Larissa Jõgi (2020) on öelnud, et andragoogika ei ole termini ja teoreetilise kontseptsioonina üheselt defineeritav ning terminoloogiline mitmekesisus on

seotud andragoogika kui teadusdistsipliini ja õppevaldkonna interdistsiplinaarsusega. Lisaks toob ta välja, et andragoogika mitmetähenduslikkus on seotud erinevate haridustraditsioonide, ideoloogiate ja paradigmadega ning olulist rolli mängib ka valdkonna kujunemine erinevates kultuuriruumides. Claudia Tinn kirjutab oma magistritöös (2020), et andragoogikas eksisteerib kaks mõttesuunda, millest üks põhineb Alexander Kappi ja teine Malcolm Knowlesi mõtetel. Kui andragoogika mõiste ja oma teooria loonud Kapp võttis aluseks Platoni ja Aristotelese filosoofilised ideed, siis tänapäeva andragoogika lähtub pigem Knowlesi seisukohtadest, kus kõige laiemas tähenduses kirjeldab andragoogika termin täiskasvanute teoreetilist ja praktilist õppimisprotsessi.

Ka Eestis ei ole andragoogika mõistel üks-ühele selget tähendust ning seetõttu on uurimistöö eesmärk selgitada välja, millise tõlgenduse on võtnud Eestis toimetavad andragoogid ja nende kogukond, kui nad räägivad andragoogikast. Idee kirjutada töö läbi andragoogika pealisülesande sain Ööülikooli loengusarjast „Pealisülesanded“, kus otsitakse vastust küsimusele, miks inimene hommikul üles tõuseb ja tegutsema hakkab (Tootsen, 2005). Valimi moodustamisel lähtusin sellest, et Eesti Andragoogide Liit on suunatud akadeemilise professioni edendamisele ja algatatud oma eriala spetsialistide poolt (Eesti Andragoogide Liit, n.d.-b). Kuuludes ka ise EALi kogukonda tean, et igal liikmel on oma selge ja konkreetne ettekujutus, mis on see andragoogika, millest me Eesti mõistes rääkida saame. Oluline on aga kindlaks teha, kas need arvamused ka sarnanevad.

Töös esitasin uurimisküsimused, (1) milline on Andragoogide Liidu liikmete omistatud tähendus nii andragoogile kui andragoogikale, (2) mis on nende jaoks andragoogika pealisülesanne ja andragoogika mõiste tähendus Eestis ning (3) mida tähendab neile andragoogide kogukond ja sellega liitumine. Tulemustest johtuvalt soovin välja pakkuda asjakohase sõnastuse Eesti andragoogika erialaterminile.

Varasemad uurimused

Andragoogika ajaloost on varasemalt kirjutanud lühikese ülevaate saksa andragoogika professor Jost Reischmann (2004) ja pikema ülevaate ameerika täiskasvanuhariduse emeriitprofessor John A. Henschke (2009), kes toob erinevaid näiteid andragoogika teooriast ja filosoofiast nii Ameerikast kui Euroopast, alates 1833. aastast kuni 2000. aastani. Andragoogikaalaste ideede sarnasustest ja erinevustest on kirjutanud jugoslaavia andragoogika professor Dusan Savicevic (2008), kelle arutelu annab ülevaate andragoogika arengust nii

hellenistlikus kultuuris, saksa filosoofias, vene kirjanduses, ameerika täiskasvanu hariduse kontseptsioonis jm valdkondadest.

Eestis on välja antud kaks andragoogika raamatut. Neist esimene (Märja et al., 2003) annab ülevaate andragoogika kui teadusharu ideedest Eestis ja teine (Märja et al., 2021) kajastab valdkonnas toimunud muudatusi järgneva 18. aasta jooksul. Andragoogika mõtteajalooliste tekstide kujunemist filosoofiliste tekstide ja ideede kaudu on uurinud Tallinna Ülikooli andragoogika eriala vilistlane Claudia Tinn (2020), kes kirjutab oma magistritöös, et andragoogika üheks peamiseks ülesandeks on hoolitseda selle eest, et maailmas oleks rohkem oma peaga mõtlemaid inimesi. Ta lisab, et andragoogikasse on vaja sisse tuua rohkem filosoofiat, sealhulgas eetikat ja humanismi, isikulise kultuuri tugevdamiseks on vaja vaimset vundamenti ning inimene peab püstitama endale õilsa eesmärgi, et kujuneda mõistuslikuks isiksuseks. Andragoogika olemust läbi pealisülesande ei ole Eestis varasemalt uuritud. Samuti ei ole Eestis määratletud andragoogika konkreetne suund ja erialatermin.

Mõiste „pealisülesanne“ jõudis meie kultuuriruumi tänu Venemaa teatripraktikule Konstantin Stanislavskile (2021), kes kasutas seda mõistet oma teatriteooria loomisel, püüdes anda tähendust näidendi peamise mõtte ja ideestiku loomisele. Eestis on Ööülikooli loengusarjas pealisülesannet mõtestanud emeriitprofessor, sotsiaalteadlane ja rahvahariduse edendaja Ülo Vooglaid (2019), kes viis Stanislavski mõtte pealisülesandest veel paar sammu kaugemale öeldes, et pealisülesandega mõtestab subjekt kogu oma olemise ja tegutsemise.

Andragoogika tähenduse mõtestaja Eestis

Jost Reischmann (2004) toob oma artiklis välja, et andragoogika terminit on erinevatel ajajärgudel ja erinevates maades tõlgendatud isemoodi tähendustega. Reischmanni välja pakutud andragoogika tähendused on tõlgendatavad universaalselt. Sõelale on jäänud peamiselt kolm erinevat arusaama:

- Paljudes riikides on kasvav arusaam andragoogikast kui akadeemilisest lähenemisest täiskasvanute õppimisele. Selles tähenduses on andragoogika teadus, mis mõistab (teooria) ja toetab (praktika) täiskasvanuharidust ja elukestvat õpet.
- Eriti USAs, Malcolm Knowlesi määratluses, tähendab andragoogika konkreetset teoreetilist ja praktilist lähenemisviisi, mis põhineb humanistlikul kontseptsioonil, kus õppijad on iseseisvad ja autonoomsed ja õpetajad ainult vahendavad õppimist.

- Laialdaselt võib leida ka ebaselget andragoogika kasutamist, kus mõiste tähendus on pidevas muutuses (kasutatakse sõnu täiskasvanuharidus, praktika, akadeemiline distsipliin, õppemeetodid, refleksioon, vastandumine pedagoogikale) ja ollakse väidetavalt parem kui lihtsalt täiskasvanuharidus.

Millise lähenemise on endale võtnud aga Eesti? Näiteks Eesti õigekeelsussõnaraamat (2018) annab sõnale andragoogika tähenduseks ühe sõna, milleks on täiskasvanupedagoogika. Eesti Keele Instituudi ühendsõnastikus (2022) on kirjas, et andragoogika on täiskasvanu arengut, õpetamist ja kasvatamist käsitlev pedagoogika haru. Andragoogika esimeses raamatus on kirjas, et täna tunnustatakse Eestis andragoogikat kui täiskasvanuhariduse kontseptsiooni ja selle arendamisel on lähtutud peamiselt Malcolm Knowlesi teoreetilisest mõttest (Märja et al., 2003). Andragoogika teises raamatus tuuakse välja, et Eesti andragoogikas on hõlmatud nii ennastjuhtiv kui transformatiivne õpe (Märja et al., 2021). Ka Vikipeedia Eesti lehel tuuakse välja, et puudub kokkuleppeline andragoogika definitsioon:

„Andragoogikat võidakse vaadelda kui iseseisvat teadusharu või ka kasvatusteaduste allharu, mille uurimisvaldkondadeks on täiskasvanud inimeste õpetamise ja õppimisega seotu. Andragoogika hõlmab kõrgkoolipedagoogikat, tootmispedagoogikat, sõjaväepedagoogikat jm. Kokkuleppeline definitsioon puudub. Andragoogika võib-olla ka mitmesugustes õppeasutustes peetav loengukursus.“ (Vikipeedia, 2021)

Kas sellised tähendused on üks-ühele mõistetavad? Kas täiskasvanute harijad Eestis saavad täna ühtemoodi andragoogika mõistest ja eesmärgist aru? Siinkohal võtangi appi Andragoogide Liidu, kes aitab omalt poolt avada andragoogi olemust, mõtestada andragoogika tähendust Eestis ning ühendada andragoogide kogukonda, kes neid mõtteid edasi kannavad.

Pealisülesanne kui eesmärk

Pealisülesande ühtset definitsiooni on raske määratleda. Eesti õigekeelsussõnaraamat (2018) aitab defineerida sõna „pealis“ ja seega annab vihje ka sõnale pealisülesanne:

pealis <9: -e> *pealmine osa*. Krae pealis = pealis+krae. Ilu+pealis. anat: kõri+pealis, neeru+pealis, põnda+pealis. Pealis+ehitus, pealis+juhtmestik el *krohvipealne juhtmestik*, pealis+hein põllum, pealis+karv(*loomal*), pealis+kiht, pealis+kord geol, pealis+pind <-pinna>, pealis+ülesanne teater *lavastuse v rolli idee*

Eestis on suuremal määral pealisülesande tähendust mõistetud kui midagi seoses teatriga. Sõna pealisülesanne saabus meie kultuuriruumi tänu Konstantin Stanislavski teosele „Näitleja töö enda kallal“, mille tõlkis vene keelest 1940. aastal Voldemar Mettus. Teatrilavastaja ja näitleja Jaan Tooming (2015) on öelnud, et sõna „pealisülesanne“ on eesti keele värdsõna ja Stanislavski *sverhzhadanije* tõlge eesti keelde on üks õnnetu ebaõnnestumine. Ta pakub välja selle sõna asemel kasutada hoopis sõna juhtmõte. Seega võib pealisülesannet defineerida kui juhtmõtet või eesmärki.

Stanislavski kirjutas oma teoses „Näitleja töö endaga“, et näitleja kogu tegevuse alustaladeks on õpetus pealisülesandest ja sellega seotud läbivast tegevusest. Stanislavski nentis, et normaalselt suunduvad rolli kõik ülesanded ja nende elujooned ühe kindla, kõigile ühise pealisülesande poole ja seetõttu kujuneb neist pidev, kogu lavastust läbiv joon. Kui nüüd kujutada ette, et lavastusse tahetakse sisse viia mõni kõrvaline eesmärk või suundumus, jääks pealisülesanne oma olemuselt küll alles kuid alatasa katkestaksid seda kõrvalised suundumused. Stanislavski sõnul on oluline, et väikesed ülesanded liituksid omavahel ning moodustaksid suuremate ülesannete rea ning teeksid seda alateadlikult ja pealisülesannet katkestamata. (Stanislavski, 2021)

Stanislavski pealisülesandest inspireerituna sai 2005. aastal alguse samanimeline Ööülikooli loengusari. Jaan Tootseni eestvedamisel otsitakse seal vastuseid küsimustele nagu miks me hommikul üles tõuseme ja tegutsema hakkame; kas meie argisebimisi mõtestab ka mingisugune „ülipealisülesanne“; miks me üldse endale omasel viisil midagi teeme ja kas inimestel on ruumi, et mõtestada ennast ja aega (Tootsen, 2005).

Loengusarjas osalenud Ülo Vooglaid (2019) sõnastab oma teoses „Elanikust kodanikuks“, et pealisülesanne on ülesanne, mille inimene seab endale ise, mõtestamaks oma olemust ja püüdluseid ning saavutada kuulumine arukate ja vaimselt ehedate hulka, sealjuures olev alusülesanne on ülesanne, mille lahendamise või täitmisega kujunevad eeldused pealisülesande lahendamiseks. Sellega tõmbab Vooglaid selge paralleeli Stanislavski pealisülesande ideega. Seega kui Stanislavski jaoks on pealisülesanne seotud rohkem teatrimaailmaga, et lavastusele anda üks konkreetne eesmärk, siis Vooglaid kannab selle tähenduse üle inimliku elu igasse aspekti.

2017. aastal Ööülikooli loengusarjas ütleb Vooglaid, et pealisülesanne on teema, mida ammendada ei saa, millega igaüks jõudumööda tegeleb ja mõtestab ühtlasi oma elu (Vooglaid, 2018). Oluline on mõista, et pealisülesanne on suurem eesmärk, mille suunas peaks iga inimene

oma elus juhinduma ja pealisülesannet saadavad väiksemad ülesanded, mis aitavad inimesel oma eesmärgi täita. Seega võib pealisülesande asetada endale sobivasse konteksti ning mõtestada kui väikestest osadest koosnevat kõikehaaravat tervikut.

Kogukond kui protsess

Andragoogide Liit kui kogukond ühendab Eestis tegutsevaid andragooge. Urmas Arumäe (2010) kirjutab oma doktoritöös, et traditsiooniliselt on kogukonda defineeritud kui gruppi koostegutsevaid inimesi, kes elavad ühises asukohas ja sageli kasutatakse sõna kogukond iseloomustamaks neid inimesi, kes on organiseerunud ümber ühiste väärtuste ja hoiavad sotsiaalselt ühte teatud geograafilisse asukohta, mis on suurem kui üks majapidamine. Arumäe nendib, et alates interneti võidukäigust ei ole kogukonna kontseptsioonil enam territoriaalseid piiranguid, kuna inimesed võivad nüüd koguneda *online* kogukondadesse ja jagada ühiseid huvisid sõltumata füüsilisest asukohast.

Eesti Keele Instituudi keeleportaali Sõnaveebi ühendsõnastikus (2022) on kirjas, et „kogukond on inimrühm, kes oma tegevuses on omavahel seotud ühise asuala, päritolu, ühiste huvide vm sotsiaalsete suhetega ning kes sellega eristub teistest rühmadest.“ Kogukonnauuringu raportis kirjutavad Peeter Vihma ja Madle Lippus (2014), et kogukond on inimeste grupp, keda ühendab mõtestatud tegevus ning kes võivad (aga ei pruugi) asuda geograafiliselt samas piirkonnas. Kogukonnal võivad olla ühised huvid ja eesmärgid (huvipõhine kogukond); ühised väärtused, ajalugu ja traditsioonid (väärtuspõhine kogukond); avatus uutele liikmetele ja ideedele (avatud kogukonnad). Lihtsamalt öeldes on kogukond kohalik aktiivsus.

Oma doktoritöös, lähtudes professionaalsete kogukondade valdkonna kirjanduse analüüsist, toob Jennifer Duncan-Howell välja kogukonna elemendid, jagades need nelja rühma: „tegevuslikud komponendid – kogukonnal on ühine sotsiaalne ruum, jagatud ühised reeglid, tavad ja käitumismõõdud, mis mõjutavad suhtlemist ja vastastikmõju kogukonnas; kollektiivsed komponendid – kogukonnal on ühised eesmärgid, ülesanded ja tegevused, mis kogukonna tegevust juhivad; personaalsed komponendid – kogukonna liikmetel on ühine ajalugu, kuuluvustunne, liikmete toetamine ja juhendamine, mis omakorda mõjutavad liikmete personaalset valmisolekut kogukonda kuuluda ja panustada; avaldumise komponendid ehk manifestid – kogukonna poolt ühiselt koostööna loodud sisu ja materjalid, mida mõjutab kogukonna liikmete eneseregulatsioon.“ (Duncan-Howell, 2007 viidanud Lahemaa, 2013)

Peeter Vihma ja Madle Lippus (2014) tõid oma raportis välja, et kogukond on pigem protsess kui eesmärk. Kogukonnad tegutsevad kultuurielu arendamise, probleemide lahendamise või muude üheselt määratlemata tegevuste põhjusel. Sellest lähtuvalt võib öelda, et kogukonna pealisülesanne on pidev kulgemine, mille ajal tegeletakse erinevate ühiste tegevuste ja projektidega.

Meetod ja valim

Valimi moodustamisel lähtusin teema aktuaalsusest ja konkreetsest huvigrupist. Värskest loodud Andragoogide Liidu liikmed on oma põhikirjas määratlenud liidu eesmärgid ja seega mõtestavad nad andragoogika olemust. Spetsiifilist teemat käsitledes on võimalik kindlaks teha inimesed, kes teemaga nendele eriomasel viisil kokku puutuvad. Seetõttu on uurimistöö valim moodustatud strateegiliselt ehk otstarbekuse alusel. Vastamine jättis võimaluse iseselekteerumiseks, mille puhul olid vastajateks need, kes uurimuses osalemise vastu ise huvi ilmutasid. (Lagerspetz, 2021)

Uurimistöö andmete kogumisel lähtusin kvalitatiivsest uurimusest, kus käsitletakse teavet, mida on ebaotstarbekas arvuliselt väljendada ja selle käigus kogutakse mitmekülgset materjali, millest huvipakkuvaim osa valitakse välja analüüsi käigus (samas, 2021). Meetodina rakendasin elektroonilist ankeetküsimustikku, mille vormistamiseks ja jagamiseks kasutasin Google'i küsitlusvormi. Küsimustikule vastamine toimus anonüümselt.

Andmete kogumine ja analüüs

Uurimisküsimustik sisaldas kokku üheksa küsimust (vt lisa 1), millest seitse olid struktureerimata ehk avatud küsimused ja kaks poolstruktureeritud ehk kombineeritud valikküsimused koos võimalusega valida vastamiseks hoopis avatud formaat. Esimene poolstruktureeritud küsimus „Kes on sinu arvates andragoog?“ sisaldas vastusevariante Haridussõnastikust (2014), kus otsisin tähendust sõnale andragoog ja vastusteks olid: andragoogikale spetsialiseerunud kasvatusteadlane, täiskasvanute õpetaja, täiskasvanute koolitaja ja täiskasvanuõppe kutsetunnistusega pedagoog. Valida võis kõikide eelnevate vastusevariantide vahel ja/või lisada soovi korral oma tähendus. Teine poolstruktureeritud küsimus „Milline on sinu arvates andragoogika mõiste tähendus Eestis?“ sisaldas endas Jost Reischmanni eelnevalt välja toodud (vt alateemat „Andragoogika tähenduse mõtestaja Eestis“)

kolme teoreetilist lähenemist (valida võis ühe variandi) koos võimalusega sõnastada hoopis oma tähendus Eesti andragoogikale.

Selleks, et küsimustik oleks vastavuses uurimiseesmärgiga, kontrollisin seda pilootküsitlusega. Piloodi tulemusena korrigeerisin küsimustikku ja lisasin sinna juurde kolm alateemat, milleks olid: liikmete tausta uurimine, andragoogika tähenduse uurimine ja kogukonna tähenduse uurimine. Tausta uurimise eesmärk oli välja selgitada kui kaua on keegi valdkonnas tegelenud ja millist tähendust omistatakse andragoogile kui professioni eestvedajale. Andragoogika tähenduse uurimise eesmärk oli teada saada, millise suuna on liidu liikmete meelest omistanud Eestis kasutusel olev andragoogika erialatermin ja mis on andragoogika peamine ülesanne. Kogukonna tähenduse uurimise eesmärk oli mõista, miks sooviti Andragoogide Liiduga liituda ja mida üldse andragoogide kogukond tähendab nende jaoks. Kolme alateema küsimuste tulemusena soovisin teada saada, kas andragoogile omistatud tähenduses, arvamuses andragoogika pealisülesande kohta ja kogukonda kuulumise soovis jääb kajama ühisosa, mis näitab selgelt ära, millise suuna poole on Eesti andragoogika arenenud.

Andmete analüüsimiseks kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi, kombineerides deduktiivse ja induktiivse lähenemise, mis tähendab, et tulemuste tõlgendamiseks kasutatakse teooriast tuletatud kui ka uutel andmetel põhinevaid koodi (Kalmus et al., 2015). Lähtuvalt kolmest uurimisküsimusest toon tulemuste all iga küsimuse juures välja kaks küsimustikus esinenud küsimust ning nendes sisalduvad tulemused kategooriate ja koodide kaupa ning põhjendan neid kursiivkirjas tsitaatidega. Poolstruktureeritud küsimuste põhikategooria koodid on tuletatud teooriast ja vastustest lisandusid alamkategooria koodid. Avatud küsimuste põhijärgi alamkategooria koodid põhinevad kogutud andmetel.

Tulemused

Uurimisküsimustikule vastas kokku 11 Andragoogide Liidu liiget. Vastajate hulgas oli neli üliõpilast ja lisaks toodi välja järgmised ametinimetused: andragoog, teenindusjuht, toote- ja tootjasuhete juht, laienemisjuht, muuseumipedagoog, sotsiaalpedagoog ja nõustaja/täiskasvanute koolitaja. Ülikooli (nii bakalaureuse- kui magistriõppe) eriala lõpetamise aastatena toodi välja vahemik alates 2015-2022 ja vastajate töökogemus jäi vahemikku 0-18 aastat.

Andragoogide Liidu liikmete omistatud tähendused nii andragoogile kui andragoogikale

Andragoog

Haridussõnastikust (2014) välja toodud vastusevariantide hulgast toodi nelja vastaja poolt välja, et andragoog on andragoogikale spetsialiseerunud kasvatusteadlane ja neljal korral vastati, et andragoog on täiskasvanute koolitaja. Oma tähendustena lisati juurde, et andragoog on täiskasvanute arengu toetaja (1), omandanud andragoogi eriala (2), elukestev õppija (3), teadlane (4), andragoogilise mõttemaailmaga (5) ja inimeste mõjutaja-suunaja (6).

- (1) *Inimene, kes tegeleb täiskasvanute enesearengu toetamisega kogu protsessi jooksul nii tööl kui koolis.*
- (2) */.../ andragoogi erialal kõrghariduse omandanud inimene.*
- (3) *Minu jaoks on andragoog elukestva õppe saadik /.../*
- (4) *Teadlane.*
- (5) *Andragoogilise mõttemaailma ja maailmavaate omaks võtnud indiviid.*
- (6) *Inimeste mõjutaja-suunaja.*

Seega Andragoogide Liidu liikmete meelest on andragoog eelkõige (kasvatus)teadlane, aga ka inimene, kes tegutseb täiskasvanute koolitajana, on omandanud andragoogi eriala, on võtnud omaks andragoogilise mõttemaailma, on elukestev õppija ja toetab täiskasvanud õppija arengut. Andragoog kui multifunktsionaalne tööriist (nagu šveitsi nuga), saab ennast proovile panna igas olukorras ja ei kohku ka keerulistes situatsioonides.

Andragoogika

Liidu liikmete jaoks oli andragoogika tähendus kõige enam seotud teaduse ja hariduse/harimisega. Veel toodi välja ka ellusuhtumise viis, inimesest lähtumine ja identiteet.

Kõige olulisema andragoogika tähendusena toodi välja teadus, mille tähendust omistati kokku üheksal korral ja need jagunesid selgelt kaheks erinevaks alamkateooriaks, milleks oli teadusvaldkond (7-9) ning kunst ja teadus (10-11).

- (7) *Teadus täiskasvanute õppimises ja arenemisest.*

- (8) *Andragoogika on minu jaoks nii teadusvaldkond /.../*
- (9) *Ühest küljest on see teadusvaldkond, mis uurib täiskasvanute õppimist ja õpetamist, kogemusi, ning aitab nende teadmiste valguses inimestel edasi liikuda: õppida, areneda, oma kogemusi mõtestada, elu tervikpildina näha ja elule tähendust luua.*
- (10) *See on teadus ja kunst inimeseks olemisest.*
- (11) *Teisalt on see kunst, loov valdkond, mis aitab teadmised ellu rakendada, et kuidas, mille abil või kaudu aidata inimestel õppida ja areneda, elukogemustele tähendusi luua ning elu tervikpildina näha.*

Andragoogika kui haridus/harimine avaldus omakorda viie alamkategoriana, kus toodi kaheksal korral välja, et andragoogikas on oluline koolitamine/õpetamine (12), õppija potentsiaali avamine (13), täiskasvanuna õppimine (14), elukestev õpe (15), koolitusprotsesside loomine (16) ja töökohal õppimine (17).

- (12) *Andragoogika on /.../ koolitamine/õpetamine /.../*
- (13) */.../ õppija potentsiaali avamine talle endale.*
- (14) */.../ kannab endas täiskasvanu õppimist /.../*
- (15) */.../ ja elukestvat õpet.*
- (16) *Koolitusprotsesside (sh töökontekstis õppimise) loomine ja toetamine /.../*
- (17) */.../ töökohal õppimise teadvustamise või vajalikkuse märkamine.*

Andragoogika kui ellusuhtumise viisi mainiti seitsmel korral ja see jagunes kaheks alamkategoriaiks. Oluliste punktidenä toodi välja mõtteviis/elustiil (18) kui ka andragoogilised põhimõtted (19).

- (18) *Andragoogika on mõtteviis ja elustiil.*
- (19) */.../ toimida igapäevaselt andragoogiliste põhimõtete järgi /.../*

Kuuel korral toodi välja andragoogika kui inimesest lähtumine, mis jagunes kolmeks alamkategoriaiks, kus mainiti nii inimesega arvestamist (20), enda mõjuga arvestamist (21) kui ka arengu toetamist (22).

- (20) */.../ nii, et inimesega, kellele neid protsesse luuakse on keskmes ja tema vajadustega arvestatakse.*

(21) */.../ arvestades enda mõju täiskasvanute enesejuhitavusele, kohanemisvõimele ja koostööoskustele.*

(22) *Näha ja tunda vajadusi, mida täiskasvanu enese arenguks vajab /.../*

Oluline on mainida ka andragoogika seost identiteediga (23), mida toodi välja ühel korral.

(23) *Minu jaoks võibolla ongi kõige olulisem see et andragoogika ja andragoog on tugevalt seotud identiteedi ja professionaalse + akadeemilise taustaga.*

Sellest järeldub, et kui andragoog on eelkõige (kasvatus)teadlane, siis andragoogika on teadusvaldkond, aga ka kunst ja teadus nii täiskasvanute õppimisest ja arenemisest kui ka oma elu ja kogemuste mõtestamisest. Veel tasub mainimist, et andragoogika ei ole pelgalt koolitamine või õpetamine ja selle jaoks vajalike materjalide loomine, vaid ta kannab endas lisaks täiskasvanuna elukestvat ja jätkusuutlikku õppimist, õppija potentsiaali avamist ja lähtub eelkõige inimesest endast. Andragoogika ei ole ainult teooria, mis jääb koolitusklassi või õpperuumi seinte vahele, vaid andragoog võtab saadud teadmised kaasa ka oma töökohta, kus toimub õppimise teadvustamine, selle vajaduse märkamine ja erinevate meetodite praktiline katsetamine. Andragoogika filosoofia tuleb välja inimeste mõtteviisis ja elustiilis, kes toimivad igapäevaselt andragoogiliste põhimõtete järgi ja kes seostavad ennast andragoogilise identiteediga.

Andragoogika pealisülesande ja andragoogika mõiste tähendus Eestis Andragoogide Liidu liikmete arvates

Andragoogika peamine idee ja ülesanne

Andragoogika peamise idee ja ülesande ehk pealisülesandena toodi välja kuus põhikategooriat, millest olulisemad olid arengu toetamine ja inimlikkus ning seejärel järgnesid ühiskonda panustamine, elukestev õpe, kogemus ja mõjutamine.

Arengu toetamist mainiti kokku 12 korral ja see jagunes omakorda kaheks alamkategooriaks, kus suuremas osas toodi välja täiskasvanu arengu toetamine (24-25) ning märkimist vääris ka isiklik areng (26).

(24) */.../ toetada tõenduspõhiselt täiskasvanute õppimist ja arengut.*

(25) *Toetada täiskasvanu järjepidevat enesearengut.*

(26) *Andragoogika aitab andragoogil endal kasvada ja areneda inimese ning ühiskonna liikmena.*

Inimlikkust toodi välja viiel korral (27-28), ühiskonda panustamist mainiti kolmel korral (29), elukestev õpe (30) ja kogemus (31) toodi kumbki välja kahel korral ja mõjutamist mainiti ühel korral (32). Eraldi alamkategoriatesse need koodid ei jagunenud.

(27) *Olla ja aidata inimesi jääda inimesteks igas olukorras.*

(28) *Igas valdkonnas ja organisatsioonis saab inimestesse suhtuda mõistvalt, respektiivalt, inimlikult /.../*

(29) */.../ ühiskonda panustamine.*

(30) *Andragoogika peamine idee on see, et iga inimene õpib kogu elu.*

(31) *Ma pean oluliseks kogemust. Usun, et kogemusest on võimalik palju õppida. Aga tihtipeale inimesed ei pööra sellele väga palju tähelepanu.*

(32) *Mõjutada - parim sõna, mis kohe tuleb.*

Andragoogika pealisülesanne on selgelt elukestvalt õppiva täiskasvanu arengu ja potentsiaali toetamine. Pealisülesande täitmisel lähtutakse inimesest endast, jäädes ise inimeseks ning võetakse arvesse kogemusi, mis on meist vorminud need inimesed, kes me oleme täna. Liidu liikmete meelest on andragoog, kui selle ülesande täitja, võtnud enda südameasjaks läbi ühiskonda panustamise iseenda kasvamise ja arenemise. Seega läbi eneseteostuse mõtestab andragoog oma elu ja selle suuremat tähendust.

Andragoogika mõiste tähendus Eestis

Jost Reischmanni (2004) välja toodud andragoogika tähenduste põhjal pakuti kuuel korral esimest etteantud vastusevarianti (33), mis tähendab, et liidu liikmete meelest on Eesti andragoogika suund pigem akadeemiline lähenemine täiskasvanud õppijale läbi teooria ja praktika. Kolmel korral pakuti teist etteantud vastusevarianti (34), mis lähtub Malcolm Knowlesi lähenemisviisist ja mida on mainitud ka andragoogika esimeses raamatus. Ühel juhul valiti kolmas etteantud vastusevariant (35), mis jätab andragoogika määratlemisel pigem vabamad käed ja ühel juhul pakuti välja ka omapoolne määratlus (36) Eesti andragoogika mõiste tähendusele, kus tuuakse välja, et Eesti andragoogikat mõistetakse valdavalt täiskasvanuhariduse kontekstis.

- (33) *Paljudes riikides on kasvav arusaam andragoogikast kui akadeemilisest lähenemisest täiskasvanute õppimisele. Selles tähenduses on andragoogika teadus, mis mõistab (teooria) ja toetab (praktika) täiskasvanuharidust ja elukestvat õpet. (6)*
- (34) *Eriti USAs, Malcolm Knowlesi määratluses, tähendab andragoogika konkreetset teoreetilist ja praktilist lähenemisviisi, mis põhineb humanistlikul kontseptsioonil, kus õppijad on iseseisvad ja autonoomsed ja õpetajad ainult vahendavad õppimist. (3)*
- (35) *Laialdaselt võib leida ka ebaselget andragoogika kasutamist, kus mõiste tähendus on pidevas muutuses (kasutatakse sõnu täiskasvanuharidus, praktika, akadeemiline distsipliin, õppemeetodid, refleksioon, vastandumine pedagoogikale) ja ollakse väidetavalt parem kui lihtsalt täiskasvanuharidus. (1)*
- (36) *Minu arust mõistetakse Eestis andragoogikat valdavalt täiskasvanuhariduse kontekstis, kuid täiskasvanuharidust mõistetakse veel kitsamas kontekstis kui andragoogika seda võimaldab. Inimese õppimine, arenemine kujunemine toimub erinevates tegevusvaldkondades ja elusituatsioonides. (1)*

Suurem osa liidu liikmetest on ühisel meelel, et andragoogika on teadusvaldkond, mis tegeleb täiskasvanud õppija arenguga läbi teooria ja praktika. Andragoog kui teadlane, kui inimene, kes on omandanud teoreetilised teadmised ja kes oskab neid praktiliselt ellu viia, on justkui elukestva õppe saadik, kes vastutab selle eest, et kõik vajalikud teadmised saaksid täiskasvanud õppijatele edastatud ja et nende areng oleks tagatud.

Andragoogide kogukond ja sellega liitumine

EALiga liitumise põhjus

Andragoogide Liiduga liitumise põhjused jagunesid nelja erinevasse põhikategooriasse, millest olulisemad olid areng ja inimesed ning ära mainiti ka väärtuseid ja ühist informuumi.

Arengut toodi välja üheksal korral ja see jagunes omakorda neljaks erinevaks alamkategooriaks, kus põhjustena toodi välja soov panustada valdkonna arengusse (37-38), kogemuste jagamine (39), valdkonna uuendustega kursis olemine (40) ja professionaalne areng (41).

- (37) *Et aidata kaasa andragoogika valdkonna arendamisele ja tutvustamisele.*

(38) *Et jätkata koos teiste andragoogikat õppinutega valdkonna arendamist ja koos õppimist.*

(39) *Kogemuste vahetus.*

(40) *Liit võimaldab olla kursis aktuaalsete uuendustega valdkonnas /.../*

(41) */.../ professionaalne areng on andragoogile ainuomane ja parim viis seda teha on koos kogukonnaga.*

Ka inimesi mainiti üheksal korral ja seal tuli oluliste alamkategoriatena välja identiteet (42), ühtekuuluvustunne (43), staatus (44), sidemete säilitamine (45) ja ühe valdkonna inimesed (46).

(42) *Tunnen, et Liidus saan olla mina ise ja ei pea pidevalt otsima kohta, kuhu või kelle sekka ma kõige rohkem sobituksin. Saan sobituda identiteedi, mitte ameti/rolli alusel.*

(43) */.../ üheskoos mõelda, tegutseda ja panustada on palju lihtsam.*

(44) *Olen uhke, et olen erialalt andragoog ja liitu kuulumisega saan sellest märku anda.*

(45) *Usun, et liikmena ma säilitan sidemeid valdkonnaga ka peale õpingute lõpetamist.*

(46) *Minu inimesed.*

Andragoogide Liiduga liitumine näitab selgelt, et peale andragoogika õpingute läbimist või andragoogiliste põhimõtete omandamist, on olulisel kohal inimesed ja nendega sidemete säilitamine. Üheskoos on kõlavam hääl, säilib inimese identiteet andragoogina, saab olla kogukonnas, mis seisab ühiste väärtuste nimel ja see kõik on andragoogi ja andragoogika professionaalse arengu seisukohast ülimalt oluline.

Andragoogide kogukonna tähendus

Andragoogide kogukonna tähendus jagunes selgelt kolme erinevasse põhikategoriasse, milleks olid kogukond, areng ja suhtumine.

Kogukonna all toodi viiel korral välja inimesed (47), kahel korral spetsialistid (48) ning ühe korra mainiti mõttekaaslaseid (49), entusiaste (50) ja sõpruskondi (51).

- (47) *Kirjut seltskonda inimesi, kes mõistavad sarnaselt täiskasvanute õppimist, arengut ja selle toetamist.*
- (48) *Andragoogika valdkonna spetsialistide /.../ võrgustik*
- (49) *Mõttekaaslaste kogukond /.../*
- (50) *Andragoogika valdkonna /.../ entusiastide võrgustik*
- (51) */.../ sõpruskond /.../*

Arengut mainiti viiel korral ja selle all olid olulised alamkategoriad professionaalne (52), isiklik (53) ja ühiskondlik (54) areng.

- (52) *Minu jaoks tähendab see professionaalset kogukonda, kes aitab üksteisel õppida ja areneda (nõ professionaliseeruda) /.../*
- (53) */.../ kus arutleda/areneda /.../ üldinimlikel teemadel.*
- (54) */.../ samas on see kogukond, kes aitab ühiselt ühiskonnal edasi liikuda ja lahendada probleeme.*

Suhtumise all tulid välja alamkategoriad nagu aukartus (55), turvalisus 56), toetav (57), väärtustav (58) ja avatus (59), mida kõiki mainiti ühel korral.

- (55) *Hetkel, algajana, suhtun aukartusega /.../*
- (56) *See on minu jaoks ka turvaline ruum /.../*
- (57) *Üksteist toetav /.../*
- (58) */.../ väärtustab/teadvustab, et inimene on ressurss.*
- (59) */.../ alati avatud /.../*

Andragoogide kogukond kui sõpruskond, ühendab omavahel kõiki neid kirjuid seltskonda kuuluvaid inimesi, kes on sinu kaasteelised nii mõttekaaslaste, entusiastide kui ka spetsialistide näol. Samuti toetab kogukond nii isiklikku kui professionaalset arengut ja tekitab turvalise, toetava, väärtustava kui ka aukartva keskkonna.

Arutelu ja kokkuvõte

Uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada, millise tõlgenduse on võtnud Eesti Andragoogide Liidu liikmed kui nad räägivad andragoogikast. Eesmärgi saavutamiseks saatsin liidu liikmetele küsimustiku, uurides nende arusaamu andragoogikast. Kolme alateema küsimuste tulemus näitas EALi liikmete sarnast mõtteviisi suunas, kuhu on Eesti andragoogika tänaseks arenenud.

Liidu liikmed tõid enim välja, et andragoogika on nende tähenduses teadusvaldkond (ka kunst ja teadus) täiskasvanute õppimisest ja arenemisest, mis sisaldab endas elukestvat õpet, inimesega arvestamist ja on nii mõtteviis kui elustiil. Ka teooria põhjal tegid liidu liikmed sarnase valiku, kus enim nõustuti väitega, et Eesti andragoogika suund on Jost Reischmanni (2004) artiklis sõnastatud akadeemiline lähenemine täiskasvanute õppimisele, mille tähenduses on andragoogika teadus, mis mõistab ja toetab (ehk teooria ja praktika) täiskasvanuharidust ja elukestvat õpet. Vähem nõustuti mõttega, et Eesti andragoogika on tõlgendus Malcolm Knowlesi lähenemisest, mis oli välja toodud andragoogika esimeses raamatus Märja jt poolt (2003).

Andragoogika pealisülesanne on liidu liikmete meelest elukestvalt õppiva täiskasvanu arengu ja potentsiaali toetamine, siinkohal peetakse täiskasvanuna silmas ka iseendid. Pealisülesande täitmisel lähtutakse inimesest endast, jäädes ise inimeseks ning võetakse arvesse kogemusi, mis on meist vorminud need inimesed, kes me oleme täna. See kattub Claudia Tinni (2020) magistritöös kirjutatuga, et andragoogika üheks peamiseks ülesandeks on hoolitseda selle eest, et maailmas oleks rohkem oma peaga mõtlemaid inimesi, kes läbi iseendale õilsa eesmärgi püstitamise kujuneksid mõistuslikeks isiksusteks. Liidu liikmete meelest on andragoog, kui pealisülesande täitja, võtnud enda südameasjaks läbi ühiskonda panustamise iseenda kasvamise ja arengu. Seega läbi eneseteostuse mõtestab andragoog oma elu ja selle suuremat tähendust. Ja nagu oli kirjas Haridussõnastikus (2014), et andragoog on andragoogikale spetsialiseerunud kasvatusteadlane ja/või täiskasvanute koolitaja, ja lisaks pakutud variantides, kus läbi eriala omandamise ja andragoogilise mõttemaailma omamise mõjutab ja suunab andragoog täiskasvanud õppija arengut (ka iseenda arengut), on andragoog olulisim lüli andragoogika pealisülesande täitmisel.

Andragoogide kogukonnaga liitumise peaeesmärgina toodi välja nii professionaalne ja isiklik areng kui ka suur soov panustada valdkonna arengusse koos sarnaselt mõtleivate inimestega, sest üheskoos mõelda, tegutseda ja panustada on palju lihtsam. Kogukonna tähendusena toodi välja, et see on kui sõpruskond, kuhu kuuluvad nii mõttekaaslased, entusiastid ja spetsialistid. Sarnaselt tõid Vihma ja Lippus (2014) oma raportis välja, et kogukonna pealisülesanne on pidev kulgemine, mille ajal tegeletakse erinevate ühiste tegevuste ja projektidega.

Nagu kõigist kolmest kategooriast ilmneb, siis jääb kõlama üks oluline märksõna, milleks on areng. Kuna andragoogika on ka ise pidevalt arenev valdkond, siis kindlasti ei saa tänaseid tulemusi pidada lõplikeks. Siiski nendest tulemustest johtuvalt julgen sõnastada Eesti

andragoogika mõiste tähenduse, mis võiks tänapäeval olla aktuaalne. **Andragoogika** on haridusteaduste valdkond, mis toetab ja mõtestab täiskasvanute elukestvat õppimist ja arengut läbi teooria, praktika ja inimlikkuse.

Allikad:

- Andragoogika. (1. aprill 2021). *Vikipeedia*. Loetud 21. mai 2022, aadressil <https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Andragoogika&oldid=5864366>.
- Arumäe, U. (2010). *Territoriaalne kogukond ja selle juhtimise õiguslik korraldus*. Estonian Business School. <https://www.yumpu.com/xx/document/read/6775257/territoriaalne-kogukond-ja-selle-juhtimise-oiguslik-korraldus>
- Eesti Andragoogide Liit. (n.d.-a). *Õpetajate päeval asutati Eesti Andragoogide Liit*. Loetud 21. mai 2022, aadressil <https://andragoogid.ee/varsti-lisame/>
- Eesti Andragoogide Liit. (n.d.-b). *Struktuur*. Loetud 21. mai 2022, aadressil <https://andragoogid.ee/liidu-struktuur/>
- Eesti Õigekeelsussõnaraamat (2018). Andragoogika. *Eesti Keele Sihtasutus*. Loetud 17. jaanuar 2022, aadressil <https://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=andragoogika&F=M>
- Eesti Õigekeelsussõnaraamat (2018). Pealis. *Eesti Keele Sihtasutus*. Loetud 3. jaanuar 2022, aadressil <https://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=pealis&F=M>
- EKI ühendsõnastik (2022). Andragoogika. *Eesti Keele Instituut, Sõnaveeb 2022*. Loetud 24. aprill 2022, aadressil <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/andragoogika/1>
- EKI ühendsõnastik (2022). Kogukond. *Eesti Keele Instituut, Sõnaveeb 2022*. Loetud 24. aprill 2022, aadressil <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/kogukond/1>
- Haridussõnastik (2014). Andragoog. *Eesti Keele Sihtasutus*. Loetud 21. mai 2022, aadressil <https://www.eki.ee/dict/haridus/index.cgi?Q=andragoog&F=M&C06=en>
- Henschke, J. A. (2009). Beginnings of the History and Philosophy of Andragogy 1833-2000. *IACE Hall of Fame Repository*. https://trace.tennessee.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1401&context=utk_IACE-browseall
- Jõgi, L. (2020). Täiskasvanuharidus ja elukestev õppimine. M. Heidmets (toim.), *Haridusmõte*. TLÜ Kirjastus.

- Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Lagerspetz, M. (2021). *Ühiskonna uurimise meetodid. Sissejuhatus ja väljajuhatus* (2., täiend). Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Lahemaa, S. (2013). *Kuulumine käsitööõpetajate virtuaalsesse praktikakogukonda - õpetajate nägemus*. Tallinna Ülikool.
- Märja, T., Jõgi, L., & Lõhmus, M. (2021). *Andragoogika. Raamat täiskasvanute õppimisest ja õpetamisest*. Atlex OÜ.
- Märja, T., Lõhmus, M., & Jõgi, L. (2003). *Andragoogika. Raamat õppimiseks ja õpetamiseks*. AS Kirjastus Ilo.
- Reischmann, J. (2004). *Andragogy: History, Meaning, Context, Function*. Loetud 21. mai 2022, aadressil <http://andragogy.net>
- Savicevic, D. (2008). Convergence or divergence of ideas on andragogy in different countries. *International Journal of Lifelong Education*, 27(4), 361–378. <https://doi.org/10.1080/02601370802051504>
- Stanislavski, K. (2021). *Näitleja töö endaga*. I. Normet (koost.). Eesti Teatriliit.
- Tinn, C. (2020). *Andragoogika mõtteajalooliste tekstide kujunemine filosoofiliste tekstide ja ideede kaudu*. Magistritöö, Tallinna Ülikool
- Tooming, J. (2015). *Jaane Tooming: tõeline kunst sünnib alati väljaspool süsteeme*. Eesti Rahvusringhääling. Loetud 21. mai 2022, aadressil <https://kultuur.err.ee/309456/jaan-tooming-toeline-kunst-sunnib-alati-valjaspool-susteeme>
- Tootsen, J. (2005). Ööülikoolis uus loengusari "Pealisülesanded" Loetud 4. aprill 2022, aadressil https://teater.ee/teater_eestis/uudised/aid-2331/Ööülikoolis-uus-loengusari-Pealisülesanded-&art_year=2005&art_month=2
- Vihma, P., & Lippus, M. (2014). *Eesti kogukondade hetkeseis. Uuringuraport*.
- Vooglaid, Ü. (2018). *Sõna on jõud*. I. Tröner (koost.). SE&JS.
- Vooglaid, Ü. (2019). *Elanikust kodanikuks. Käsiraamat isemõtlejale*. Ülo Vooglaiu Kirjastus OÜ.

Lisad

Lisa 1. Uurimisküsimused

EALi liikmete arusaamad andragoogikast

1. Ametinimetus (kui oled üliõpilane, siis kirjuta siia "üliõpilane")
2. Sinu töökogemus andragoogika vallas (aastates) või andragoogika eriala lõpetamise aasta
3. Kes on sinu arvates andragoog? (Võid valida mitu varianti või lisada enda tähenduse)
 - Andragoogikale spetsialiseerunud kasvatusteadlane
 - Täiskasvanute õpetaja
 - Täiskasvanute koolitaja
 - Täiskasvanuõppe kutsetunnistusega pedagoog
 - Midagi muud...

Andragoogika tähendus

4. Palun kirjelda võimalikult täpselt, mida tähendab sinu jaoks andragoogika?
5. Mis on sinu arvates andragoogika peamine idee ja ülesanne?
6. Mõistel "andragoogika" on eriaegadel ja erinevates kultuurikontekstides erinev tähendus. Peamiselt domineerib kolm erinevat arusaama. Milline nendest on sinu arvates andragoogika mõiste tähendus Eestis? Vali üks, millega nõustud või lisa enda tähendus.
 - Paljudes riikides on kasvav arusaam andragoogikast kui akadeemilisest lähenemisest täiskasvanute õppimisele. Selles tähenduses on andragoogika teadus, mis mõistab (teooria) ja toetab (praktika) täiskasvanuharidust ja elukestvat õpet.
 - Eriti USAs, Malcolm Knowlesi määratluses, tähendab andragoogika konkreetset teoreetilist ja praktilist lähenemisviisi, mis põhineb humanistlikul kontseptsioonil, kus õppijad on iseseisvad ja autonoomsed ja õpetajad ainult vahendavad õppimist.
 - Laialdaselt võib leida ka ebaselget andragoogika kasutamist, kus mõiste tähendus on pidevas muutuses (kasutatakse sõnu täiskasvanuharidus, praktika, akadeemiline distsipliin, õppemeetodid, refleksioon, vastandumine pedagoogikale) ja ollakse väidetavalt parem kui lihtsalt täiskasvanuharidus.
 - Midagi muud...

Kogukonna tähendus

7. Miks otsustasid liituda Eesti Andragoogide Liiduga?
8. Mida tähendab sinu jaoks andragoogide kogukond?
9. Et saaksin uurijana sõnastada andragoogika peamise ülesande ja defineerida mõiste sisu, siis palun lisa siia see, mida pead oluliseks ja mida eelnevad küsimused ei puudutanud.